

3. Нове покоління незалежної України (1991-2001 роки). Щорічна доповідь президентів України, Верховній Раді та Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2001 року). – К.: Держ. ін-т сім'ї та молоді, 2002. – 211 с.

А н н о т а ц и я

В статті очерчені пріоритетні цілі і напрямлення соціально-всвітателного процесу в ТГТУ ім. І. Пулюя, осуществлен структурно-функціональний аналіз действующей моделі соціального всвітання.

**Сокоун С.І.
м. Черкаси**

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Впродовж усієї історії людства проблеми фізичного виховання завжди були частиною формування особистості людини. Гармонійність особистості розглядається в єдності розумового, фізичного, естетичного і морального виховання. Сучасні державні освітні стандарти вищої професійної освіти обов'язково включають в себе розділ фізичного виховання. Виходячи з цих стандартів, студенти повинні володіти основами фізичної культури і здорового способу життя; засвоїти систему практичних умінь та навичок, що забезпечують збереження і укріплення здоров'я; розвивають і удосконалюють психофізичні здібності і якості; здобувати досвід використання фізкультурно-спортивної діяльності заради досягнення життєвих та професійних цілей. Певний науковий інтерес привертає аналіз впливу засобів фізичного виховання на особистість студента.

Аналізуючи наукові дослідження у сфері фізичного виховання (Б.Ф. Ведмеденко, К.В. Бражник, О.Д. Дубогай, В.К. Бальсевич, А.В. Царик, В.І. Загвязинський) ми дійшли висновку, що в спеціальній літературі поки що недостатньо робіт, присвячених соціально-педагогічним аспектам обґрунтування прищеплення фізичної культури в процесі фізичного виховання особистості студента. Тому метою нашої статті є аналіз сутності, змісту, структури і соціальних функцій фізичної культури, її безпосереднього і опосередкованого впливу на процес виховання студента.

Фізична культура – традиційний напрямок освіти. Але слід визнати, що актуальна в сучасних умовах назва предмета поки що не відповідає за змістом критеріям і вимогам культури і в масовій практиці. Зміст предмета "фізична культура" скоріше за все відповідає назві "фізична підготовка". В умовах нашого університету, фізичне виховання, вирішуючи специфічні завдання прищеплення студентам фізичної культури, не завжди зустрічає адекватну оцінку з боку багатьох спеціальних кафедр, які не включають поняття "фізична культура" до загального уявлення про культуру особистості.

В наповненні змісту фізичної культури та фізичної підготовки є багато спільного,

але є й серйозні відмінності, що відображають специфіку напрямку діяльності та її результатів. Основну відмінність ми бачимо в направленості фізичної культури на розвиток людини, а її ідеалом є фізично, морально та психічно здорова особистість, здатна реалізовувати свій потенціал і бути корисною людям, а фізичне удосконалення направлене лише на досягнення високих спортивних результатів.

Саме направленість на розвиток і самореалізацію людини визначає зміст фізичної культури, її ціннісні орієнтири – людина та її фізичне, психічне і моральне здоров'я найважливіша і найбільш значуща цінність для самої людини, сім'ї, суспільства, держави; її зміст – діяльність, що забезпечує достатньо високу рухову активність, соматичне та психічне здоров'я, нормальний фізичний розвиток і водночас сприяє розвитку самостійності, ініціативності, волі, розумових здібностей, моральних якостей; традиції – відданість здоровому способу життя, руховій активності; інновації – сучасні методи організації та психофізичні засоби тренування, діагностики, медичного та педагогічного контролю, та головне – відродження традицій здорового способу життя та відмова від шкідливих звичок, стилю поведінки, який руйнує здоров'я.

Фізична культура за направленістю і за змістом діяльності максимально наближена та тісно взаємодіє з фізіологією, психологією, педагогікою та медициною. Передовими ідеями та основними напрямками цих дисциплін є :

- ідея ціннісного підходу до вивчення, виховання та розвитку людини (К.Д. Ушинський, П.Ф. Лесгафт, Б.Г. Анан'єв та інші).
- ідея пріоритету фізичного, психічного та морального здоров'я людини як найвищої цінності;
- ідея подолання гіподинамії, розвитку фізичних кондицій, стійкості до впливу стресів, мобільності, комунікабельності, толерантності, залучення дітей та молоді до здорового, фізкультурно-спортивного стилю життя та поведінки;
- ідея виховання індивідуальної культури здоров'я кожної людини, її втілення у всі сфери життєдіяльності, на рівні як державної політики, так і на рівні кожної окремо взятої сім'ї.

Ідеї багатофункційного змісту фізичної культури повинні реалізовуватись в процесі фізичного виховання.

Вищевказані положення роблять доцільним і необхідним комплексний культурно-оздоровчий підхід до фізичного виховання в теорії та практиці освітньої та оздоровчої роботи.

Згадуючи про якість сучасного фізичного виховання ми повинні брати до уваги той факт, що реакцією на розповсюджені в фізкультурно-педагогічній діяльності директивні методи управління може бути як очікувана зразкова поведінка, так і не бажана девіантна поведінка молодих людей. В зв'язку з цим постає питання про формування засобами фізичної культури середовища, яке б сприяло становленню в психофізіологічній системі людини особливих якостей, які дозволять їй орієнтуватись в нових завданнях, результативно вирішувати старі, та займатись самоосвітою. Таким середовищем є

фізкультурно-спортивне середовище.

Спираючись на визначення освітнього середовища, запропоноване В.А Яскевичем [5], під фізкультурно-спортивним середовищем освітнього закладу ми розглядаємо сукупність різних умов та можливостей фізичного і духовного формування і саморозвитку особистості, що містяться в предметно-просторовому та соціальному оточенні.

Побудова освітньо-виховного процесу в фізкультурно-спортивному середовищі базується на основних положеннях розвиваючого навчання за В.А. Орловим, В.І. Пановим [3], які можуть бути викладені наступним чином:

Змінюється філософія освіти в контексті виховання вільної, відповідальної, соціально і професійно компетентної, відкритої знанням та досвіду, толерантної особистості, здатної забезпечити стійкий суспільний розвиток всього людства.

Засвоєння знань стає засобом формування фізкультурно-спортивних компетенцій, що забезпечують змістовно-інструментальну базу фізкультурно-спортивного стилю життя студента.

Педагогічна дія на учня змінюється конструктивною взаємодією суб'єктів освітньо-виховного процесу, коли вчитель і учень будують партнерські відносини.

Змінюється критерій оцінки професійних якостей педагога, згідно якого він ціниться не за володіння інформацією, а за те, що вміє організувати освітньо-виховне середовище, яке дає можливість для саморозвитку і самовираження учня і самого себе.

Стереотипне відтворення учнями стандартного мінімуму готових істин змінюється на створення учням освітньо-виховного середовища, що сприяє розкриттю їх природніх даних, саморозвитку їхніх пізнавальних, емоційних, фізичних і духовних здібностей, самовираженню особистості.

Висуваються вимоги відповідності освітніх технологій природнім закономірностям розвитку молодих людей, що забезпечує гармонію фізично-виховного процесу з фізичним, психічним, моральним і естетичним розвитком учнів [4].

В процесі побудови інтегративно-динамічного фізкультурно-спортивного середовища в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького була вироблена така схема:

- 1-й курс – тренуюче і формуюче мікросередовище;
- 2-й курс – формуюче і розвиваюче середовище;
- 3-й курс – розвиваюче і творче середовище;
- 4-5-й курс – творче середовище.

Створені умови для занять фізичною культурою та спортом, різноманіття спортивних секцій, валеологічної освіти, медичної профілактики, а також нормування загального учбового навантаження дали змогу досягти збільшення адаптаційних можливостей, зменшення захворюваності студентів, забезпечити високу розумову і фізичну працездатність та гармонійний нервово-психічний, фізичний та естетичний розвиток суб'єктів навчально-виховного процесу.

Ми прийшли до висновку, що процес розвитку фізкультурно-спортивного середовища в освітньому закладі здійснюється, по-перше, відповідно до логіки перетворення життєвого середовища людини (від природного до соціокультурного, від взаємодії окремих компонентів середовища – до взаємодії всіх компонентів), по-друге, відповідно до логіки розвитку споживчо-мотиваційної сфери життєдіяльності людини (від вітальних – до духовних фізкультурно-спортивних потреб), по-третє, у відповідності з розвитком активності студента, яка ініціюється з початку з зовні (управління), а потім із середини (самоуправління).

Таким чином на сьогоднішній день ефективним шляхом підвищення якості фізичного виховання є опосередковане формування фізкультурно-спортивного стилю життя молоді через побудову і постійне збагачення педагогами фізкультурно-спортивного середовища освітнього закладу, що забезпечить всім його суб'єктам умови і можливості для фізкультурно-спортивного саморозвитку і самовираження.

Аналіз фізичної культури пропонує також виявлення суттєвих рис соціально-культурних явищ, які характеризують культуру як процес і певний результат суспільної життєдіяльності молоді.

Проблема підвищення ефективності засобів і методів фізичної культури, задача впровадження її в повсякденне життя студента суттєво залежить від подальшого удосконалення системи соціального планування, розвитку прикладних дослідів, розробки оптимальних методик, аналіз деяких теоретико-методичних аспектів дослідів у галузі фізичної культури показав, що вона як по змісту так і по своїм методам і формам є одним з найважливіших елементів загальної системи виховання, суттєвим фактором соціального розвитку особистості студента.

Створення умов для оволодіння студентською молоддю комплексом цінностей фізичної культури стає суттєвим стимулом самовизначення і самореалізації в сучасному світі.

Л і т е р а т у р а

1. Бальсевич В.К., Лубышева Л.И., Прогонюк Л.Н. и др. Новые векторы модернизации систем массового физического воспитания детей и подростков в общеобразовательной школе // Теория и практика физической культуры, 2003, № 4, с. 56-59.
2. Загвязинский В.И. Физическая культура в системе отечественного образования // Теория и практика физической культуры, 2005, № 8, с. 59-61.
3. Лебедева В.П., Орлов В.А., Панов В.И. Психодидактические аспекты развивающего образования // Педагогика, 1996, № 6, с. 25-30.
4. Манжелей И.В. Средоориентированный подход в физическом воспитании // Теория и практика физической культуры, 2005, № 8, с. 7-11.
5. Ясвин В.А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. М., 2001. – 365 с.